

BIBLIA BIBLIA BIBLIA BIBLIA

Προτάσεις για ανάγνωση

από την Πόλυ Μηλιώρη

Η ανάγνωση είναι πάντοτε προσωπική

Καμιά αντικειμενικότητα σε όλες τις κριτικές προσεγγίσεις βιβλίων, άρα και στη δική μου. Θέλω να το τονίσω αυτό, μιας και αισθάνομαι ένα συμβόλαιο τιμής ανάμεσα σε μένα και σε σας. Η επιλογή των βιβλίων για τα οποία γράφω σε κάθε τεύχος μας ορίζεται από πολλούς παράγοντες, που ελάχιστα έχουν να κάνουν με την αντικειμενική – για εκείνους που πιστεύουν ότι θα μπορούσε να υπάρξει τέτοια ματιά – παρακολούθηση των εκδοτικών πραγμάτων. Για το μόνο που μπορώ να σας διαβεβαιώσω είναι, πως τα βιβλία στα οποία αναφέρομαι, πράγματι μου έκαναν εντύπωση. Πράγματι πιστεύω πως θα σας ενδιαφέρουν. Το ίδιο συμβαίνει και με όσα παρουσιάζω σήμερα, άσχετα με τις συγκυρίες που με οδήγησαν στο να παρουσιάσω αυτά και όχι άλλα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ, Τα αυτονόητα και ανεπίτευκτα

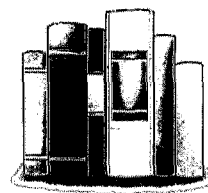
Ο ευρηματικός αυτός τίτλος του τελευταίου βιβλίου (εκδόσεις Κέδρος) της καθηγήτριας ιστορικού Έλλης Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου θα αρκούσε να κινήσει την προσοχή μου – ομολογώ ότι συχνά ένας τίτλος με παρακινεί, όπως άλλωστε κι εσάς, να διαβάσω ένα βιβλίο. Οπωσδήποτε θα αρκούσαν και οι τίτλοι που μπορούν να μπουν δίπλα στο όνομα αυτής της σημαντικότητας γυναίκας: Μέλος του περιφημού Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που είχε αναλάβει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής του Ιονίου Πανεπιστημίου, συγγραφέας, πολίτης με δημοκρατική διαδρομή και άκαμπτο φρόνημα.

Πόσο μάλλον, που η συγκυρία των συζητήσεων γύρω από το βιβλίο Ιστορίας της Στ' Δημοτικού ξαναφέρει στο προσκήνιο το ζήτημα της σχολικής διδασκαλίας του κεφαλαίου αυτού μαθήματος. Ζήτημα που η Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου πραγματεύεται σε παλαιότερα άρθρα της, τα οποία και περιλαμβάνονται στο «Εκπαιδευτικά, τα αυτονόητα και ανεπίτευκτα». Αυτή και μόνη η συγκυρία με την επικαιρότητα που δίνει στο βιβλίο, μιας και σ' αυτό περιλαμβάνεται όλο το

χρονικό της ίδρυσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και το κυνηγητό που υπέστη μαζί με τους αξιότατους συντελεστές του από την κυβέρνηση της Αποστασίας (ειδικό κεφάλαιο για τον μεγάλο Ι. Κακριδή, καθώς και όλα τα έγγραφα προσφέρονται στον ενδιαφερόμενο αναγνώστη), τα αυτονόητα και ανεπίτευκτα από την ίδρυση και την εξέλιξη του Ιονίου Πανεπιστημίου επίσης, και πλήθος άρθρων και διαλέξεων γύρω από τη διδασκαλία της Ιστορίας, θα ήταν υπεραρκετό κίνητρο για μένα να συστήσω θερμά το βιβλίο όχι μόνο στους εκπαιδευτικούς αλλά κυρίως σε όλους εκείνους τους πολίτες που ενδιαφέρονται για τα κοινά.

Όμως για μένα, κάτι άλλο κάνει πολυτιμότερο το πόνημα αυτό. Πάνε σαρανταπέντε χρόνια που η Έλλη Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου στεκότανε μπροστά σε τριάντα συμμαθήτριάς μου, και κατάφερνε με την προσωπική της διδασκαλία να μας κάνει να κλαίμε με την άλωση της Πόλης. Και μάλιστα, να κλαίμε δίχως το αγκάθι του εθνικισμού, αλλά απ' τον πόνο της πώσης όποιου πολιτισμού είχε ανθίσει και του οποίου είχαμε διδαχτεί τα κλέη. Πάνε σαρανταπέντε

χρόνια επίσης, που στο μάθημα της Ιστορίας Μέσων και Νεωτέρων χρόνων το οποίο διαδεχόταν τη Βυζαντινή Ιστορία στο εξαετές τότε Γυμνάσιο, η δασκάλα μας κατάφερε να μας ανοίξει την ψυχή στην γητεία της τέχνης, φυτεύοντας ταυτόχρονα τους σπόρους για τη συγκριτική θεώρηση – το απαραίτητο για την επιστήμη εργαλείο. Σίγουρα, μετά από τόσα χρόνια, έχω παραφράσει τα ακριβή της λόγια, καταχρηστικά λοιπόν τα βάζω σε εισαγωγικά ευθέως λόγου. Αλλά είμαι σίγουρη πως θα με συγχωρήσει. Γνωρίζοντας, αυτή, καλύτερα απ' όλους μας, πόσο προσωπική είναι όχι μόνο κάθε ανάγνωση, αλλά και κάθε είσπραξη διδασκαλίας: « Ενώ η Βυζαντινή αρχιτεκτονική που πλησιάσαμε πέρσι», έλεγε η δασκάλα μου, «φέρει τον Θεό προς τον άνθρωπο, όπως σίγουρα θα νιώσετε όταν βρεθείτε κάτω απ' τον τρούλο της Αγιάς Σοφιάς, μέσα στο φως που συγκεντρώνει, η Δυτική αρχιτεκτονική με τους Γοθτικούς ναούς τραβά τον άνθρωπο προς τον Θεό, προς ένα μυστήριο σκοτεινό και αγωνιώδες», έλεγε. Ή νομίζω ότι έλεγε στ' αλήθεια.

Νοσταλγία του Πληθυντικού αριθμού

Σε προσωπική γνωριμία οφείλεται και το δεύτερο σημερινό σημείωμά μου για βιβλίο.

Καθώς, εάν διάβαζα το μυθιστόρημα της **Λένας Διβάνη**, «Ενικός αριθμός» (εκδόσεις Καστανιώτη) πριν τη συναντήσω, ίσως δεν έγραφα γι' αυτό στον «Αγώνα». Όχι βέβαια γιατί το μυθιστόρημα δεν είναι συναρπαστικό, αλλά γιατί η στήλη με περιορίζει στην αναφορά βιβλίων που αφορούν την θέση της γυναίκας, και όσον αφορά στη Μυθοπλασία, όταν έχει για κύριο θέμα της την θέση αυτή. Ή βέβαια, όταν η συγγραφέας είναι γνωστή για τους προσωπικούς αγώνες της για την ισότητα των φύλων.

Της ταλαντούχου συγγραφέως και ακαδημαϊκής δασκάλας **Λένας Διβάνη** η φεμινιστική θέση μου ήταν άγνωστη, και ας μου δήλωσε στη συνάντη-

σή μας ότι είναι «περιβόητη» γι' αυτή την θέση. Πραγματικά λυπάμαι που μου είχε ξεφύγει αυτό που μου έγινε σαφές τον περασμένο Μάρτη, όταν βρεθήκαμε μαζί σε στούντιο της ΕΤ για μια συζήτηση με αφορμή τα επώνυμα των γυναικών. Σε ένα πάνελ αξιόλογων γυναικών, που ωστόσο λες και φοβούνταν να δεχτούν πως θα μπορούσε να ήταν φεμινίστριες· σ' ένα καταγισμύ απόψεων κατά την γνώμη μου αντιδραστικών που προβάλλονταν για προσοδευτικές (ασφαλώς και αποτελούσε εξαίρεση η παρουσία και ο λόγος της Έφης Καλλιγιά), η επιτυχημένη λογοτέχνης **Λένα Διβάνη**· η καθηγήτρια Ιστορίας **Λένα Διβανή**· η εντυπωσιακή εμφανισιακά και χαρισματική στην επικοινωνία **Λένα Διβάνη** ξεσπάθωσε με γνώση και με πείσμα, για να πληροφορήσει

τους απληροφόρητους το πόση δουλειά έχει γίνει και πόση χρειάζεται να γίνει ακόμα, ώστε η γυναίκα να είναι ίση με τον άντρα.

Ίση με τον άντρα, παιδικό της φίλο, είναι και στον «Ενικό αριθμό» η ενήλικη πια Βολιώτισσα Ήρα. Ίση με τον Άρη, τον δεύτερο πρωταγωνιστή του μυθιστορήματος, που προσπαθεί να επικοινωνήσει μαζί της, αυτός στην Αμερική εκείνη στην Αγγλία. Ίσοι ο Άρης και η Ήρα στη μοναξιά τους. Σε μια ατομικότητα που ζητά να ξαναβρεί τη ζεστασιά της συντροφικότητας. Τον παράδεισο της παιδικής ηλικίας, όπου ένα αγόρι κι ένα κορίτσι μεγάλωσαν χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου. Αφού αρκούσαν οι άλλες διακρίσεις, πάντα και πανταχού παρούσες, για να πληγώνουν τους ανθρώπους.

Θέλω να μάθω κι άλλα για την Τριεστίνα

Το εξαιρετικό μυθιστόρημα «Τριεστίνα» του **Νίκου Καββαδία**, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «βιβλιόπωλειο της Εστίας», έπεσε στα χέρια μου κατά τύχη — αυτή είναι μια από τις ενδείξεις του πόσο, σημαντικότητα βιβλία δεν έχουν την προβολή που τους αξίζει. Αντίθετα με τα δύο προαναφερθέντα, των οποίων οι συγγραφείς μου ήταν γνωστές, αυτό σας το συστήνω για το θέμα. Για την γνωριμία σας με την γιατρίνα στο χαρέμι του Αμπντούλ Μετζήτ, την **Μαρίνα Στάιν** από την Τεργέστη — εξ' ου και το παρωνύμι «Τριεστίνα».

Με προκάλεσε να διαβάσω το βιβλίο η ανακοίνωση του εξωφύλλου: «Βασίζεται στην πραγματική ιστορία μιας γυναίκας, που στις αρχές του 19ου αιώνα, σε εποχή ιδιαίτερα δύσκολη για το φύλο της, όχι μόνο σπούδασε ιατρική — γεγονός αδιανόητο

εκείνο τον καιρό — και εργάστηκε με επιτυχία, αλλά ανέλαβε την θέση της αποκλειστικής γιατρού των οθωμανικών ανακτόρων την εποχή του σουλτάνου Αμπδούλ Μετζήτ και των προσπαθειών του για τον εξευρωπαϊσμό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας». Όπως πάντα συμβαίνει με τις εκδόσεις του σοβαρού οίκου της Εστίας, το συμβόλαιο με τον αναγνώστη που γίνεται στα οπισθόφυλλα, τηρήθηκε σχεδόν απόλυτα. Η μυθιστορηματική βιογραφία είναι γραμμένη με τέχνη, η εποχή και ο τόπος, κυρίως η Τεργέστη, αναδεικνύονται έξοχα, οι προσωπικότητες χτίζονται ολοζώντανα, το ιστορικό περιβάλλον δίνεται με πιστότητα.

Όμως, το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου ασχολείται με τη ζωή των γεννητόρων της **Μαρίνας**: της **Μαρίας Ντενέγκρι**, ελληνικής καταγωγής, και

του **Μπρούνο Στάιν**, αξιωματικού του αυστριακού στρατού. Μπορεί στο οπισθόφυλλο να μας προϊδεάζει ότι η Τριεστίνα «έζησε έντονη ερωτική ζωή, παντρεύτηκε, δεν συμβιβάστηκε όμως ποτέ και η ιατρική παρέμεινε πάντα η μοναδική της αγάπη»· μπορεί να μας πληροφορεί επίσης ότι «η νεαρή γιατρός με τις ικανότητές της μεσουράνησε στην Πόλη για να μείνει εντέλει στη μνήμη των απογόνων της περίπου ως πρόσωπο θρυλικό», αλλά για τη δική μου ανάγνωση, ο συγγραφέας **Νίκος Καββαδίας** — μήπως ακριβώς λόγω του φύλου του; — χασομεράει πάρα πολύ στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του **Μπρούνο Στάιν**. Παρά την απόλαυση που μου πρόσφερε η λογοτεχνικότητα του βιβλίου, η όρεξη που μου άνοιξε η επιλογή του γυναικείου πρωταγωνιστικού προσώπου έμεινε ακόρεστη.